DSBcB031 – 5. hodina – Kult Mithry v indoíránské oblasti

Kult boha Mithry má původ v indoíránské oblasti a je písemně doložený poprvé z doby kolem roku 1380 př. n. l. jako božský svědek mírové smlouvy mezi chetitským králem Šuppiluliumou a mitannským králem Mattivazou. Božskými svědky této smlouvy jsou védičtí bohové Mitra a Varuna, Indra a dvojčata Násátjá.

Mitra je jméno původního indoíránského božstva, které vystupuje ve dvojici s bohem Varunou v nejstarší védě – Rgvédě/Rigvédě. Jako Mithra pak vystupuje v perské zoroastriánské posvátné knize Avestě jako jazata, bytí hodné uctívání, podřízené nejvyššímu bohu známému jako Ahura Mazda.

Až ze zoroastriánské Persie se Mithrův kult šíří přes blízký východ do středomořské oblasti a v antickém prostředí vzniká mysterijní kult, který byl velice oblíbený a rozšířený mezi vojáky a obchodníky v době od 1. stol. n. l. až do konce pohanských kultů v pozdní antice.

V této hodině se zaměříme především na indoíránské kořeny pozdějšího Mithrova kultu – na jeho postavení v rámci indického védického náboženství a později v rámci staroíránského zoroastrismu v Avestě. Konečně pak také na jeho cestu na západ.

Etymologie jména Mithra (Mitra)

Jméno boha Mithry je doloženo v několika různých podobách:

Mitra – indická Rgvéda

Mithra – perská Avesta

Mithras – římský mithraismus

V jazyce véd: *mitra* – v maskulinu „přítel“, v neutru „spojenectví, přátelství“

V jazyce Avesty: *miθra* - „smlouva“

O charakteru védického Mitry a Mithry z Avesty panovaly mezi odborníky spory. Bergaigne a Gonda považovali Mitru za boha přátelství, Meillet oproti tomu Mitru nepovažuje za boha přátelství, ale za božského strážce smlouvy, za božské zosobnění smlouvy. Turcan zvolil střední cestu a tvrdí, že přátelství a smlouva (či závazek) spolu těsně souvisí a předkládá schéma:

„vzájemný závazek (výměna darů)“ → „přítel, přátelství“ → „bůh Mitra“.

Mithru tedy považuje za „ručitele důvěry, smlouvy, jež posvěcuje řád světa a společnosti, tedy jak vztahy mezi bohy a lidmi, tak mezi lidmi navzájem.“

Védy

Rigvéda je nejstarší z véd. Jedná se o text psaný archaickou formou sanskrtu, tzv. védickým sanskrtem. Celek, který čítá 1028 hymnů a liturgických skladeb k různorodým obřadům a věnovaných různým božstvům, je rozdělen do deseti okruhů neboli manter.

Celkem byly 4 védy: ***Rgvéda, Sámavéda, Jadžurvéda*** (Yayurveda) a ***Atharvavéda***. Každá véda spadala pod užívání specifického druhu kněží. **Rgvéda** náležela kněžím, kteří se nazývali ***Hotar*** (***hotṛ***). Jednalo se o recitátory či pěvce hymnů z Rgvédy. **Sámavéda** náležela kněžím nazývaným ***Udgatar*** (***udgātṛ***), kteří zpívali hymny na melodie zvané *sáman*. **Jadžurvéda** spadala pod kněží ***Adhvaryu***, kteří odříkávali krátké formule zvané *yaju*, které doprovázela nějaká akce. Tito kněží měli na starosti přípravu oltáře a obětních nádob, přinesení dřeva a vody, rozdělání obětního ohně, přivedení obětního zvířete a jeho obětování. Každý úkon si žádala být doprovozena určitou slovní formulí. **Atharvavéda** náležela ***Brahman***ům, kteří dohlíželi na průběh obřadu a v případě chybného úkonu napravovali škody odříkáváním manter z Atharvavédy.

Rigvéda

Rigvéda je obtížně datovatelná – zatím se nepodařilo nalézt nějaké hmotné doklady či nějaké zmínky v hymnech samotných, které by pomohly s datací. Protože Rgvéda nezmiňuje železo, předpokládá se, že pochází z doby bronzové. Nicméně Atharvavéda již železo zmiňuje. Předpokládá se tedy, že nejmladší hymny Rgvédy mohly vznikat ke konci doby bronzové. Pro oblast, kde Rgvéda vznikala, jsou počátky zpracovávání železa datovány do období let 1200 – 1000 př. n. l. Vzhledem k tomu se předpokládá, že Rgvéda mohla vznikat mezi lety 1500-1000 př. n. l.

Rgvéda a její hymny zachycují jenom část náboženských praktik a společnosti. Jednalo se o vyšší část společnosti. Většina hymnů se také vztahuje ke speciálnímu obřadu – obětování somy (*soma* – mačkaná šťáva z dnes již neznámého přírodního zdroje). Nicméně Rigvéda obsahuje hymny a skladby k různým jiným obřadům.

Rituály

Rgvéda je především liturgický text a proto je důležité si uvést základní modely védických rituálů, především pak rituálu, při kterém se obětovala *soma*.

Védické rituály mohly být pojaty jako:

- zápalná oběť, kdy oběť ve formě kouře stoupá k bohům,
- posvátná hostina, na kterou jsou bohové pozváni, jsou zabaveni recitací hymnů, pohoštěni různými obětinami jako bylo *ghee* (přepuštěné a pročištěné máslo), obilné koláčky či soma.
- obětování čerstvě vymačkané soma šťávy – byly různé formy, mohlo se konat 1-3 dny, 2-3 mačkání/obětování denně (ráno, v poledne, večer).
- 3 denní svátek *Pravargya*, připojený v neurčité době k obětování somy. Jednalo se o 3 dny před obětí somy.
- *Rājasūya* a další podobné obřady, které měly potvrzovat královskou moc. K těmto obřadům patří i *Aśvamedha*, obětování koně.
- pohřební obřady
- svatba (X, 85)

Bohové Rigvédy

V Rigvédě je množství různých božstev. Někteří bohové reprezentovali přírodní síly a velkou moc mělo jejich jméno, protože nazývalo jistý přírodní jev, pravdu, kterou bůh naplňoval a kterou byl definován. Sem patří: ***Sūrya (Slunce), Vāyu (Vítr), Parjanya (Bouře), Uṣas (Úsvit) a Dyaus a Pṛthivī (Nebesa a Země)***. Slovo sūrya může znamenat jak boha slunce, tak slunce samotné. Nicméně tito přírodní bozi mají ještě rozšířenou působnost na základě svých přirozených charakteristik. Slunce je například v hymnu I, 115 nazváno „oko Mitry, Varuny a Agniho“ a podle V, 83 božstvo Parjanya (Bouře) nejen otřásá světem, ale také ničí ty, kteří páchají zlo.

Druhá skupina božstev zahrnuje bohy podle společenské úrovně, ve které působí. Sem patří především trojice božstev – ***Āditjové: Mitra, Varuna a Aryaman***. Tito bozi reprezentují různé principy společenských vztahů a zajišťují, že je lidi budou dodržovat. Mají ale svou moc i v přírodním světě – jsou spojováni se sluncem a Varuna vládne nad vodami, poskytuje je těm, kteří dodržují jeho zásady, odebírá je těm, kteří je porušují.

Bohové Rigvédy

Další bozi jsou definováni svou funkcí. Například ***Savitar*** (poháněč), který buď nutí lidi a jiné živočichy k nějaké akci nebo je ukládá k odpočinku. Sem může také patřit dvojice božstev, kteří jsou nazývaní Aśvinové (jezdci). Ti jezdí ve svém voze taženém koňmi a pohyblivost a rychlost je jejich důležitou charakteristikou. Vyjíždějí aby léčili, aby zachraňovali, případně aby umožnili manželství.

Do čtvrté skupiny náleží bohové, kteří ztělesňují různé části a aspekty rituálu. Sem patří především ***Agni*** (Oheň/obětní oheň) a ***Soma***. Tito bozi jsou vždycky přítomni rituálu a oběti, jsou jeho součástí. Jsou tedy nejblíže lidem a vytvářejí spojení mezi bohy a lidmi. Agni je posel, který přivádí bohy ke smrtelníkům a je kněz Hotar, který přináší oběti od lidí k bohům. Soma klesá z nebes do světa smrtelníků a když je provedena oběť, stoupá zase k bohům.

Poslední skupina náleží bohu nazývanému ***Indra***, který stojí stranou od všech ostatních bohů. Jeho jméno označuje jen jeho samotného. Jemu náleží nejvíce hymnů, skoro čtvrtina všech hymnů Rigvédy. Obětování Somy byla především obětí Indrovi, i když ji později dostávali spolu s Indrou i další božstva.

Indra

Indra má v Rigvédě různé role, ale především je to válečník, na kterém záleží ochrana a prospěch jeho věřících. Je ozbrojen palcátem (*vájra*), podle pozdější tradice pak byl Indra bohem bouří a *vájra* byl jeho blesk. V Rigvédě je to zbraň, kterou lze na nepřítele vrhnout nebo jej s ní srazit. Rigvéda zachovala vyprávění o souboji mezi Indrou a *Vṛtrou* (obří kobra). Vṛtra byla stočená kolem hory, která uzavírala vody a aby mohl existovat život, musela být zničena. Vṛtra znamená překážku a jedním z epithet Indry je *vṛtrahán*, „ničitel Vṛtry“ nebo „ničitel překážek“.

Aditjové

Aditjové jako skupina zastupují síly, které řídí lidskou společnost. Sem patří především trojice ***Varuna***, ***Mitra*** a ***Aryaman***, ale i další nižší božstva – *Daksa*, *Bhaga* a *Amśa* a další bohové, kteří mohou být takto nazýváni, pokud fungují v podobné funkci jako hlavní Aditjové.

Aditjové jsou synové bohyně ***Aditi*** (nevinnost), která ztělesňovala poslušnost k principům správného společenského chování, které zastupovali její synové. Později se její hlavní rolí stalo mateřství a stala se matkou ostatních božstev.

Nejdůležitější z Aditjů je **Varuna**, jehož jméno je spojeno se slovem *vratá* (přikázání) a proto je bohem přikázání. Všichni Aditjové jsou králi, ale Varuna obzvlášť reprezentuje autoritu krále. V hymnu IV, 42 se král stává Varunou i Indrou. Jako Varuna král vládne soudní mocí nad činy svých poddaných, jako Indra vede své válečníky ve válce. Varuna vládne vodám a zajišťuje tak blahobyt svých poddaných. Vládne i hvězdám i Měsíci a také zařizuje místo a cestu slunci na nebi. Jako strážce řádu také trestá všechny, kteří páchají zlo.

Aditjové – Mitra a Aryaman

Ve většině hymnů je **Varuna** těsně spojen **s Mitrou** (*mitrá* „spojenec“, „spojenectví“). Zatímco Varuna měl na starost vztahy, ve kterých jedna strana má moc nad druhou, Mitra dohlíží nad vzájemnými povinnostmi. Mitrovi samotnému je věnován v Rigvédě jen jediný hymnus (III, 59). Jako bůh spojenectví Mitra spravuje mírové dohody mezi různými národy a lidmi a dohlíží na jejich dodržování. Někdy i jiní bohové mají funkce podobné Mitrově a mohou být s ním spojováni. Například Agni může za úsvitu vytvářet spojenectví a přátelství. V tomto případě vztah mezi lidmi a bohy, kdy lidé nabízejí pravdu svých hymnů a obětují somu, mléko, ghí... čímž dodávají sílu bohům a bozi na oplátku poskytují vše potřebné k lidskému životu.

Aryaman je bůh zvyků Arjů. Zastupuje tedy zvyklostní pravidla, která řídí vztahy mezi védickými kmeny a národy.

Ukázky z Rigvédy – I, 1 (překlad z angličtiny)

Úvodní hymnus Rigvédy je věnován Agnimu, obětnímu ohni, božskému poslu a knězi, který přivádí ostatní bohy k obřadu.

1. Agniho vzývám – toho, který je umístěn do čela, boha a kněze oběti, Hotara, který velmi bohatě přináší poklad.

2. Agni, má být vzýván mudrci starých dob i stále žijícími – on přivede bohy sem na toto místo.

3. Díky Agnimu člověk získá bohatství a blahobyt každý den, slavnému a velmi bohatému co do množství hrdinů.

4. O Agni, oběť a obřad, které obklopuješ ze všech stran- to samo jde mezi bohy.

5. Agni, Hotar s účelem básníka, ten pravý, který vlastní nejjasnější slávu, přijde jako bůh s bohy.

6. Když opravdu učiníš dobrodiní zbožnému muži, o Agni, takové jako to tvé je skutečné, o Aṅgiras.

7. Obracíme se na tebe, o Agni, který prosvětluješ večer, každý den svými myšlenkami přinášeje ti pocty-

8. (Ty), kdož vládneš nad obřady, zářící pastýři pravdy, rostoucí do síli ve tvém vlastním domě.

9. Jako otec svému synovi, buď nám snadno přístupný, o Agni. Doprovázej nás k našemu blahobytu.

Ukázky z Rigvédy – I, 1 (anglický překlad)

Úvodní hymnus Rigvédy je věnován Agnimu, obětnímu ohni, božskému poslu a knězi, který přivádí ostatní bohy k obřadu.

1. Agni do I invoke—the one placed to the fore, god and priest of the sacrifice, the Hotar, most richly conferring treasure.
2. Agni, to be invoked by ancient sages and by the present ones— he will carry the gods here to this place.
3. By Agni one will obtain wealth and prosperity every day, glorious and richest in heroes.
4. O Agni, the sacrifice and rite that you surround on every side— it alone goes among the gods.
5. Agni, the Hotar with a poet's purpose, the real one possessing the brightest fame, will come as a god with the gods.
6. When truly you will do good for the pious man, o Agni, just that of yours is real, o Aṅgiras.
7. We approach you, o Agni, illuminator in the evening, every day with our insight, bringing homage—
8. (You), ruling over the rites, the shining herdsman of the truth, growing strong in your own home.
9. Like a father for a son, be of easy approach for us, o Agni. Accompany us for our well-being.

Ukázky z Rigvédy – I, 2, verše 7-9; I, 23, v. 4-6: (česky z AJ)

Druhý hymnus se týká obětování somy, především ranní oběti, kterou dostávaly božské dvojice – v tomto případě Indra a Vāyu, Mitra a Varuna.

7. Povolávám Mitru dobré zručnosti a Varunu, který se stará o cizího, ty dva, kteří posílají naše ghím pokryté myšlenky k jejich cíli.

8. Při pravdě– o ***Mitro a Varuno, silní skrze pravdu, týkající se pravdy– jste získali svůj vznešený účel.***

9. Dva poetové a mudrci, Mitra a Varuna, kteří se mocně narodili, majíce širošíré místo k životu, poskytněte nám své účinné dovednosti.

I, 23, verše 4-6:

4. Mitru voláme a Varunu na popíjení somy– ty dva narozené s vyjímečnou dovedností.

5. Ty, ***kteří skrze pravdu zvyšují pravdu, pány pravdy, světla****, ty dva,* ***Mitru a Varunu****, já volám.*

6. Varuna bude pomocníkem, jako bude i Mitra, se všemi druhy pomoci. Oni nás dobře odmění.

Ukázky z Rigvédy – I, 2, verše 7-9; I, 23, v. 4-6: anglicky

Druhý hymnus se týká obětování somy, především ranní oběti, kterou dostávaly božské dvojice – v tomto případě Indra a Vāyu, Mitra a Varuna.

*7. I call upon **Mitra** of refined skill and **Varuṇa**, who cares for the stranger, the two who send our ghee-covered insight to its goal.*
*8. By truth— o **Mitra** and **Varuṇa**, strong through truth, touching truth— you have attained your lofty purpose.*
9. The two sage poets, Mitra and Varuṇa, powerfully born, having a wide dwelling place, furnish us effective skill.

I, 23, verše 4-6:
4. Mitra do we call and Varuṇa, for soma-drinking— the two born with refined skill.
5. Those who through truth increase by truth, the lords of truth, of light, these two, Mitra and Varuṇa, do I call.
6. Varuṇa will become a helper, as will Mitra with all forms of help. They will make us well rewarded.

Ukázky z Rigvédy – III, 59 – Mitra (česky z AJ)

Tento hymnus je jako jediný z celé Rigvédy věnován Mitrovi, který jinak je vždycky vzýván spolu s Varunou.

1. Mitra uspořádává národy, když je vyhlášeno spojenectví. Mitra udržuje zemi i nebesa. Mitra bdí nad národy nemrkajícím okem. Mitrovi obětuj oběť ghí.
2. Ten, kdo se snaží v souladu s tvým nařízením, o Mitro – nech toho smrtelníka, přinášejícího libé oběti, ať je v čele, o Aditjo. S tvou pomocí, není rozdrcen, ani není dobyt. Žádné nebezpečí k němu nedosáhne z blízka ni z dálky.
3. Volní od nemoci, posíleni skrze úlitbu, s koleny pevně na zemské ploše, dodržujíce nařízení Aditjy, nám bude Mitra dobře nakloněn.
4. Zde se Mitra, který má být uctívána to velmi vřele, narodil jako král vynikající říše a rituálně zručný. Bude nám dobře nakloněn, on, který je oběti hodný, a poskytne nám svou příznivou laskavost.
5. Veliký Aditja musí být oslovován s úctou – on, který uspořádává národy, kdo je velmi vřele nakloněn tomu, kdo jej opěvuje. Jemu nejskvělejšímu, Mitrovi, obětuj tuto libou oběť skrze oheň.
6. Pomoc boha Mitry, který udržuje oddělená území, přináší zisk; jeho velkolepost drží jasný věhlas.
7. rozsáhlý Mitra, který stojí nad nebesy svou velikostí a nad zemí svým věhlasem—
8. Mitrovi s jeho mocí ovládnout, se podřizuje pět národů; on přináší všechny bohy.
9. Mezi bohy a Ájy Mitra vytvořil osvěžení, která přinášejí jeho žádoucí přikázání pro toho, kdo splétl obřadní traviny.

Ukázky z Rigvédy – III, 59 – Mitra (anglický překlad)

Tento hymnus je jako jediný z celé Rigvédy věnován Mitrovi, který jinak je vždycky vzýván spolu s Varunou.

1. Mitra arranges the peoples when (Alliance) is declared. Mitra upholds earth and heaven. Mitra watches over the nations with unblinking eye. To Mitra offer an offering of ghee.
2. He who strives according to your commandment, o Mitra—let that mortal, bringing pleasing offerings, be at the fore, o Āditya. Helped by you, he is not crushed, nor is he conquered. No distress reaches him from near nor from afar.
3. Free from disease, being invigorated through libation, with knees firm on the earth's expanse, abiding under the commandment of the Āditya, we would be in Mitra's good favor.
4. Here Mitra, to be revered and very kind, has been born as a king of excellent dominion and a ritual adept. We would be in the good favor of him, who is worthy of the sacrifice, and in his propitious benevolence.
5. The great Āditya is to be approached with reverence—he who arranges the peoples, who is very kind to the one singing praise. For him the most wonderful, for Mitra, offer this pleasing offering into the fire.
6. The help of the god Mitra, who maintains the separate territories, brings gain; his brilliance holds bright renown.
7. Wide-ranging Mitra, who surmounts heaven through his greatness and earth through his renown—
8. To Mitra with his power to dominate do the five peoples submit; he bears all the gods.
9. Among the gods and the Āyus, for the person who has plaited the ritual grass, Mitra has created refreshments that carry his desirable commandments.

Ukázky z Rigvédy – I, 136 – Mitra a Varuna (česky z AJ)

Tento hymnus se patrně opět týká ranní oběti somy božské dvojici Mitrovi a Varunovi.

1. Věnuj obzvláštní a vznešenou poctu těmto dvěma pozorným; věnuj jim oběť, myšlenku těmto dvěma soucitným – nejsladší oběť těm dvěma soucitným. Oni jsou dva nejvyšší králové, jejichž nápojem je ghí, k nim se obrací chvála na každé oběti.
A tak vláda těchto dvou nesmí být odnikud ohrožena – jejich božství nesmí být nikdy ohroženo.
2. Objevila se cesta – širší pro široké světlo; jeho pouť byla pevně vedena otěžemi pravdy – jeho oko otěžemi Bhagy. Nebesa ovládající je sídlo Mitry a Aryamana a Varuny. A tak oni dva převzali ušlechtilou sílu, hodnou hymnů – ušlechtilou moc být oslovován s chválou.
3. Světlem naplněnou, Sluncem osvícenou Aditu, která udržuje lidská společenství, tito dva doprovázejí každý den – každý den bdělí. Získávají světlem naplněnou vládu – ti dva Aditjové, (lords of the drop). Z těch dvou Mitra (je ten, kdo ze své přirozenosti) přivádí národy k pořádku, ale Varuna (tak činí taky) – (také) Aryaman přivádí národy k pořádku.
4. Ať ten tady, tento soma, je nejlepší pro Mitru a Varunu, ten, který dává podíly na místech určených k pití – bůh, který dává podíly bohům. Z něj ať mají bohové účinek a radost, všichni z nich dnes v jednotné radosti. O králové, učiňte tak, jak vás na prosíme – vy pravdiví, jak prosíme.

Ukázky z Rigvédy – I, 136 – Mitra a Varuna (česky)

5. Toho, kdo vzdal úctu Mitrovi a Varunovi, toho neotřesitelného oba chraňte všude okolo od obtížných úzkostí – zbožného smrtelníka ochraňujte od obtížných úžin. Toho Aryaman střeží, toho, kdo míří přímo a následuje jeho přikázání, toho, kdo s hymny pečuje o přikázání těchto dvou – kdo s chválou pečuje o jejich přikázání.

6. Prohlašuji úctu širošírému nebi, dvěma polovinám světa, Mitrovi a Varunovi, kteří dávají odměny – těm velmi soucitným, kteří dávají odměny. Oslov Indru a Agniho, nebesa ovládajícího Arymana a Bhagu s chválou. Naživu po dlouhou dobu kéž nás doprovází potomstvo – kéž nás doprovází pomoc Somy.

7. S pomocí bohů, s Indrou na naší straně spolu s Maruts, se můžeme sami považovat za slavné. Agni, Mitra, Varuna rozšíří úkryt; kéž jej dosáhneme – my a ti štědří.

Ukázky z Rigvédy – I, 136 – Mitra a Varuna

Tento hymnus se patrně opět týká ranní oběti somy božské dvojici Mitrovi a Varunovi.

1. Present preeminent, lofty reverence to the two attentive ones; present an oblation, a thought to the two compassionate ones—the sweetest (oblation) to the two compassionate ones. They are the two sovereign kings, whose potion is ghee, approached with praise at every sacrifice.
And so the dominion of these two is not to be challenged from anywhere—their divinity is never to be challenged.
2. The way has appeared—a wider one for the wide (light); its path has been firmly guided by the reins of truth—its eye by the reins of Bhaga. Heaven-dominating is the seat of Mitra and of Aryaman and Varuṇa. And so they two assume lofty vigor, worthy of hymns—lofty vigor to be approached with praise.
3. Light-filled, sunlit Aditi who upholds the communities do the two accompany every day—being wakeful every day. Light-filled dominion do they acquire—the two Ādityas, lords of the drop. Of these two Mitra (is the one who by nature) sets the peoples in order, but Varuṇa (does as well)—(also) Aryaman sets the peoples in order.
4. Let the one here, this soma, be most wealful for Mitra and Varuṇa, the one who gives shares in the drinking places—the god who gives shares to the gods. Him should the gods enjoy, all of them today in joint enjoyment. O kings, you shall do just as we beg—you truthful ones, as we beg.

Ukázky z Rigvédy – I, 136 – Mitra a Varuna

5. The person who has done honor to Mitra and Varuṇa, that unassailable one do you two protect all around from difficult straits—the pious mortal from difficult straits. Him Aryaman guards, him who aims straight following his commandment, him who with hymns tends to the commandment of these two—with praises tends to their commandment.

6. Reverence I proclaim to lofty heaven, to the two world-halves, to Mitra and to Varuṇa who gives rewards—to the very compassionate one who gives rewards. Approach Indra and Agni, heaven-dominating Aryaman and Bhaga with praise. Living for a long time may we be accompanied by progeny—may we be accompanied by the aid of Soma.

7. With the aid of the gods, with Indra on our side along with the Maruts, might we consider ourselves self-glorious. Agni, Mitra, Varuṇa will extend shelter; may we attain it—we and the bounteous ones.

Ukázky z Rigvédy – V, 63 – Mitra a Varuna (česky)

Tento hymnus volá Mitru a Varunu s prosbou za monzunový déšť.

*1. O **pastýřové pravdy**, o vy, jejichž přirozenost se udržuje ve skutečnosti, vy dva stojíte na vašem voze na nejvzdálenějším nebi. Pro toho, komu vy dva tady pomožte, Mitro a Varuno, déšť představuje med kanoucí z nebes.*

*2. Jako nejvyšší králové, vy dva, kteří jste **podobní slunci**, vládnete nad tímto žijícím světem v jeho členění, o Mitro a Varuno. Úpěnlivě prosíme za dar, který je déšť, který je nesmrtelnost. Hrom míří skrze nebesa a Zemi.*

*3. **Nejvyšší králové, mocní býci, a pánové Nebes a Země**, Mitro a Varuno, kteří neznáte žádných hranic – vy dva přistupte k hřmění s blýskajícími se mraky. Přimějte nebesa k dešti s vychytralostí jejich pána.*

4. Mitro a Varuno, vaše vychytralost spočívá na nebesích. Slunce, vaše světlo, se pohybuje jako blýskající se zbraň. Zakryjte jej v neby mraky a dešťem. O Parjanyo (Bouře), medové kapky přicházejí.

5. Marutové poutají jejich lehce-běžící vozy pro krásu, jako šampion na dobytčí nájezdy, o Mitro a Varuno. Hrom míří skrze blískající se vzduch. O nejvyšší králové, skropte nás mlékem z nebes.

6. O Mitro a Varuno, Parjanya promlouvá své osvěžení-přinášející slovo, blýštící se a rozbíjející. Marutové se odívají do mraků díky vaší vychytralosti. Přimějte nebesa pršet, zrudlé a bez poskvrny.

7. V souladu s vaší přirozeností, o Mitro a Varuno, kteří vnímate povzbuzující slova, vy dva střežíte svá nařízení vychytralostí páně. V pravdě vládnete nad celým žijícím světem. Vy hýbete sluncem zde na nebesích jako vaším blýštivým vozem.

Ukázky z Rigvédy – V, 63 – Mitra a Varuna (AJ)

Tento hymnus volá Mitru a Varunu s prosbou za monzunový déšť.

1. O herdsmen of the truth, o you whose nature holds true, you two stand upon your chariot in the most distant heaven. For him whom you two help here, Mitra and Varuṇa, the rain swells rich in honey from heaven.
2. As sovereign kings, you two of sunlike appearance rule over this living world in its division, o Mitra and Varuṇa. We implore the gift that is rain, that is immortality. Thunder ranges through Heaven and Earth.
3. Sovereign kings, powerful bulls, and lords of heaven and of earth, Mitra and Varuṇa, who know no boundaries— you two approach the roar with shimmering clouds. You make heaven rain by the cunning of a lord.
4. Mitra and Varuṇa, your cunning rests upon heaven. The sun, your light, moves as a shimmering weapon. You hide it in heaven by cloud and by rain. O Parjanya, the honeyed drops are arising.
5. The Maruts harness their easy-running chariot for beauty, like a champion on cattle raids, o Mitra and Varuṇa. Thunder ranges through the shimmering air. O sovereign kings, sprinkle us with milk from heaven.
6. O Mitra and Varuṇa, Parjanya speaks his refreshment-bringing word, shimmering and shattering. The Maruts clothe themselves in clouds by your cunning. Make heaven rain, ruddy and spotless.
7. According to your nature, o Mitra and Varuṇa who perceive inspired words, you two guard your commandments by the cunning of a lord. By truth you rule over the whole living world. You place the sun here in heaven as your shimmering chariot.

Ukázky z Rigvédy – V, 65 – Mitra a Varuna (česky)

Tento hymnus vzývá Mitru a Varunu a prosí především Mitru, aby pomohl uspořádat novou osadu a vytvořil blahobytný prostor pod jejich božskou ochranou.

1. Ten, kdo je vnímavý, má silné odhodlání. Ať mluví za nás mezi bohy – on, po jehož písních krásný Varuna nebo Mitra touží.
2. Protože tito dva jsou králové nejslavnějšího lesku a nejdále sahajícího věhlasu, oni jsou pánové osady, kteří rostou skrze pravdu a mají pravdu, mezi všemi lidmi.
3. Úpěnlivě vás prosící o pomoc, oslovuji vás oba starobylé společně: „skrze vaše dobré vnímání, s vašimi dobrými koňmi...
4. Mitra (spojenec), pak vyhraje širokou cestu pro mírumilovné obydlí, dokonce i z úzké soutěžky, jelikož mu náleží přízeň vítězného Mitry, který rozděluje oběti.
5. Bez viny, s tvou pomocí, budeme zcela obklopeni nejrozsáhlejší pomocí Mitry, jehož doplňuje Varuna.
6. Oba z vás, o Mitro, uspořádejte tento lid a veďte je společně. Nepřehlížejte štědré ani nás moudré. Dejte nám široký prostor pod vaší ochranou.

Ukázky z Rigvédy – V, 65 – Mitra a Varuna

Tento hymnus vzývá Mitru a Varunu a prosí především Mitru, aby pomohl uspořádat novou osadu a vytvořil blahobytný prostor pod jejich božskou ochranou.

1. He who is perceptive has strong resolve. Let him speak among the gods for us— he whose songs beautiful Varuṇa or Mitra longs for.
2. Since these two are kings of most glorious luster and farthest fame, they are lords of the settlement, who grow through the truth and possess the truth, among every people.
3. Imploring you for help, I address you two ancient ones together: "Through your good perception, with your good horses, (race) toward the prizes of victory to give them out."
4. Mitra [/an ally] then wins a broad way for peaceful dwelling, even out of narrow straits, since the favor of triumphant Mitra belongs to him who distributes offerings.
5. Blameless, helped by you, we would be completely within the most extensive help of Mitra, whose complement is Varuṇa.
6. The two of you, o Mitra, arrange this people and lead them together. Do not overlook the generous one nor us seers. Give us wide space under your protection.

Ukázky z Rigvédy – VIII, 25 – Mitra a Varuna a všichni bozi (ČJ)

Tento hymnus, jediný v 8. knize věnovaný Mitrovi a Varunovi, jim věnuje pozornost hlavně v první části hymnu (verše 1-9). Dále přibývají další bohové a závěrečné verše jsou věnovány obřadu a básníkovým dobrodincům.

1. Vám oběma, pastýrům všech, bohům hodných oběti mezi bohy, vlastnícím pravdu a vybrané zručnosti, budu obětovat.
2. Oni jsou jako dva vozatajové na domácí straně závodní dráhy, dva spojenci (mitrové), Mitra a Varuna, který je silné vůle, oba urození nástupci ze starých, jejich přikázání jsou dodržovány.
3. Jejich matka, veliká pravduvlastnící Aditi, porodila dva, kteří vlastní všechen majetek, jejich velikost jde vstříc vládcovství.
4. Velicí Mitra a Varuna, nejvyšší králové, bozi a pánové (dévové a asurové), pravdu mající, hlasitě zní jejich ušlechtilá pravda.
5. Ti dva vnuci veliké síly, synové dovednosti, silní vůlí, ovládající silné deště, sídlí v domě osvěžení.
6. Vy dva, kdo ovládáte deště, osvěžující jak zemi, tak nebesa - nechte vaše mraky doprovázené deště zatoulat se sem.
7. Ti dva, kteří se na nás dolů díváté jako na vaše stáda, pravdu mající byli určeni za nejvyšší krále pro úctu.

Ukázky z Rigvédy – VIII, 25 – Mitra a Varuna a všichni bozi (ČJ)

8. Pravdu mající, silní vůlí, ti dva zaujali své místo nejvyšších králů. Dodržováním jejich přikázání vládcové získali jejich vládu.

9. Lepší dokonce než oko v hledání cesty, díky zraku bez prachu, i během mrkání, ti dva pozorní zůstávají pozorní.

...

13. Vybíráme si co je hodné výběru, nejlepší volbu, hodnou ochrany, kterou Mitra, Varuna a Aryaman chrání.

14. A to nechává Řeku mezi vodami nám, kterou dávají Maruti, Asvinové a Indra a Visnu – štědří ve shodě.

15. Protože tito nadřazení muži útočí proti nepřátelství jakéhokoliv zélota, jako rozvířené řeky svými ostrými vlnami.

16. Toto (Slunce) zde, jako klanový vládce, hledí do široka – jeden hledící nad mnohými. Pokračujeme v souladu s jeho přikázáními a vašimi (Aditjů).

17. Následujeme starobylé obvyklé cesty jednoho (Slunce) spojené s nejvyššími králi (Aditji), dlouho slyšená přikázání Mitry a Varuny.

18. On, který změřil na každé straně hranice nebes a země svými paprsky, on naplnil obě poloviny světa svojí velikostí.

19. Toto Slunce udržuje své světlo pod skrýší nebes, žhnoucí jako právě založený a rozfoukaný oheň.

20. Řeč na tom místě poskytující dlouhé sídlo (obřadní okrsek) získává vládu nad cenou bohatou na dobytek; získává vládu nad neotráveným jídlem na rozdávání.

21. To říkám Slunci a oběma světovým půlám, večer i při úsvitu: „Vždy vystoupej k nám mezi naše dobrodince.“...

Ukázky z Rigvédy – VIII, 25 – Mitra a Varuna a všichni bozi (AJ)

Tento hymnus, jediný v 8. knize věnovaný Mitrovi a Varunovi, jim věnuje pozornost hlavně v první části hymnu (verše 1-9). Dále přibývají další bohové a závěrečné verše jsou věnovány obřadu a básníkovým dobrodincům.

1. To you two, the herdsmen of all, the gods worthy of the sacrifice among the gods, truth-possessing and of refined skill, shall I sacrifice.
2. They are like two charioteers along the (home) stretch (of a racecourse), the two allies [=mitras], Mitra and Varuṇa, who is of strong will, both well-born descendants from of old, whose commandments are upheld.
3. Their mother, great truth-possessing Aditi, gave birth to the two who possess all possessions, whose greatness (goes) forward to lordship.
4. Great Mitra and Varuṇa, sovereign kings, gods and lords [/devas and asuras], truth-possessing, loudly sound their lofty truth.
5. The two grandsons of great strength, the sons of skill, strong-willed, possessing fat drops, dwell in the house of refreshment.
6. You two who control the drops, the earthly and heavenly refreshments— let your cloud-accompanied rains drift here.
7. The two who from lofty heaven look down upon (us) as if upon your herds, the truth-possessing ones were installed as sovereign kings for reverence.

Ukázky z Rigvédy – VIII, 25 – Mitra a Varuna a všichni boui (AJ)

8. Truth-possessing, strong-willed, the two took their place for sovereign kingship. Their commandments upheld, the rulers attained their rule.

9. Better even than the eye at finding the way, by means of eyesight without motes, even when blinking, the two attentive ones remain attentive.

...

13. We choose what is worth choosing, the best choice, worthy of protection, which Mitra, Varuṇa, and Aryaman protect.

14. And that (let) the River among the waters (grant) to us, that (grant) the Maruts, that the Aśvins, and Indra and Viṣṇu—the generous ones of one accord.

15. For these superior men strike against the hostility of any zealot, like roiling (rivers) their sharp surge.

16. This (Sun) here, as clanlord, gazes widely—the one (gazing) over the many. We proceed according to his commandments and yours [=Ādityas'].

17. We follow the ancient accustomed ways of the one [=the Sun] associated with the sovereign kings [=Ādityas], the long-heard commandments of Mitra and of Varuṇa.

18. He who measured on every side the ends of heaven and of earth with his ray, he filled both world-halves with his greatness.

19. This Sun held up his light under the shelter of heaven, blazing like fire when it has been kindled and bepoured.

20. The speech at (the place) providing a long seat [=ritual ground] gains control over a prize rich in cattle; it gains control over non-poisonous food for giving.

21. I speak this to the Sun and to both world-halves, at evening and at dawn: "Always rise up to us among our benefactors." ...

Zoroastrismus

Írán

V podobné době jako Rigvéda v prostoru starého Íránu prorok Zarathuštra (řecky Zoroaster) položil základy nového náboženství – Zoroastrismu. Toto náboženství se stalo nakonec státním náboženstvím Sasánovské Novoperské říše a i přes nadvládu islámu v omezené míře přežívá dodnes s cca 100 000 věřícími v Indii a Íránu.

Posvátnou knihou tohoto náboženství je Avesta, která vznikala pravděpodobně již ve 2. tisíciletí př. n. l., ale byla sepsána až v době Sasánovců. Přežila všechny možné pohromy, které postihly různá státní zřízení v Íránu i nadvládu islámu, avšak v neúplném stavu.

Pro nás je důležité to, že se v Avestě a v zoroastrismu vyskytuje Mithra, podřízený dobrému duchovi Ahurovi Mazdovi.

Zarathuštra

O proroku Zarathuštrovi se dochovalo velice málo informací. Ani jeho jméno nebylo dosud zcela rozluštěno. Vesměs všechny informace pochází z textů Avesty, která však vznikala během velmi dlouhé doby. Zarathuštrovi samotnému je připisováno autorství 5 hymnů, tzv. Gáth (Gáthy), které jsou součástí sbírky Jasna, tzv. Stará Avesta. Z těchto Gáth můžeme vidět Zarathuštrovy myšlenky a jeho osobnost. Pozdější texty jej čím dál víc zahalovaly legendami a mýty.

Zarathuštra byl potomkem kmene Spitamovců. Byl prý v lesích vyučován samotným Ahurou Mazdou čistému náboženství. Zákoník Avesty má formu výkladu Ahury Mazdy Zarathuštrovi jako jeho prorokovi. Zarathuštra a jeho nečetní následovníci byli pronásledováni, nakonec si však jeho náboženství získalo přízeň vládce Vištáspy, který bojoval z ostatními vládci za novou víru.

Narozdíl od staré íránské víry, která stála na obětech bůžkům (daivům), Zarathuštra hlásal, že ve světě jsou zastoupeny dva svářící se principy Dobro a Zlo. Stranu dobra vede ***Ahura Mazda***, stranu zla zlý duch ***Angra Mainju*** (Ahriman).

Zarathuštra vystupuje jako první prorok, zvěstovatel Ahury Mazdy, později jako kněz zaotar (obdoba védského kněze hotar), dokonalý člověk, který káže spásu árijcům.

Avesta

Není zcela jasné, kdy přesně Avesta vznikla, protože dlouhá staletí se předávala jen v ústní podobě. Jazykem Avesty je stará perština, tzv. avestánština, blízká jazyku véd. Předpokládaná doba vzniku nejstarších částí Avesty se klade do doby během 2. tisíciletí př. n. l.

Kodifikace proběhla až v sasánovském období (224 – 651 n. l.).

Avesta ve své dochované podobě (předpokládá se, že se zachovala ¼ původního díla) je rozdělena na 4 části:

Jasna (tzv. Stará Avesta) – 72 kapitol, obsahuje 5 hymnů (Gáthy) připisovaných Zarathuštrovi (12. - 7. století př. n. l.).

Visperad – 23 kapitol dodatků k Jasně

Vendidad (nebo také **Vidévdát** – zákon proti dévům) – sbírka hymnů, modliteb a náboženských pozorování se záměrem obrany proti všemu zlému.

Khorda Avesta – kniha modliteb, obsahuje také jašty – sbírky hymnů. Do této části také náleží 10. jašt – **Mihr Jašt** (Mithrův jašt).

Svůj jašt zde měl také ***Haoma***, který odpovídal védskému Somovi. Jednalo se o mačkanou šťávu neznámého původu, možná totéž co Soma.

Mihr Jašt

Mithrův jašt je jedním z nejdelších v Avestě. Původně byl Mithra bohem nebeského světla, podle toho zná pravdu a vidí všechno – proto je svědkem pravdy a strážcem přísah a důvěry. Kárá ty, kteří poruší své sliby a lžou Mithrovi, ničí jejich domy a poráží je v bitvě.

Avesta je celá k dispozici v anglickém překladu z konce 19. století. Vybrané části přeložil do češtiny Otakar Klíma v knize Oběti ohňům, včetně 10. jaštu (nicméně bez číselného odlišení paragrafů, možná neúplné).

Na mnoha místech Avesty věřící odříkávají některou z často používaných manter. Z těchto manter si uvedeme dvě: ***Ašem vohû*** (Řád je nejvyšší dobro) a ***Ýathâ ahû vairyô*** (The will of the Lord).

Ashem vohû a ***Ýathâ ahû vairyô (česky)***

Ashem vohû

ashem vohû vahishtem astî	*Posvátnost (Asha) je nejlepší ze všeho dobrého:*
ushtâ astî ushtâ ahmâi	*je to také štěstí.*
hyat ashâi vahishtâi ashem.	*Šťastný je ten, kdo je dokonale svatý!*

Ýathâ ahû vairyô

ýathâ ahû vairyô	*Vůle páně je zákon spravedlnosti.*
athâ ratush ashâtcît hacâ	
vanghêush dazdâ mananghô	*Dary Vohu-mano skutkům vykonaným*
shyaothananãm anghêush mazdâi	*v tomto světě pro (Ahuru) Mazdu.*
xshathremcâ ahurâi â	*Ten, kdo uleví chudým, činí Ahuru králem.*
ýim drigubyô dadat vâstârem!!	

Ashem vohû a ***Ýathâ ahû vairyô***

Ashem vohû

ashem vohû vahishtem astî	*Holiness (Asha) is the best of all good:*
ushtâ astî ushtâ ahmâi	*it is also happiness.*
hyat ashâi vahishtâi ashem.	*Happy the man who is holy with perfect holiness!*

Ýathâ ahû vairyô

ýathâ ahû vairyô	*The will of the Lord is the law of righteousness.*
athâ ratush ashâtcît hacâ	
vanghêush dazdâ mananghô	*The gifts of Vohu-mano to the deeds done in this*
shyaothananãm anghêush mazdâi	*world for Mazda.*
xshathremcâ ahurâi â	*He who relieves the poor makes Ahura king.*
ýim drigubyô dadat vâstârem!!	

Ahura Mazda a jeho průvodci

Ahura Mazda má na své straně mnoho různých duchů, andělů a božských bytostí. Jedna ze skupin těchto bytostí se nazývá ***Ameša Spenta***, což znamená zhruba „nesmrtelný, (který je) svatý“. Jednalo se o šest bytostí/projevů Moudrosti a Ahury Mazdy. Do této skupiny náleží:

- ***(Vohu) Manah*** – (Dobrá) mysl
- ***Aša* (*Vahišta*)** – (nejlepší) pravda, spravedlnost, řád
- ***Kšatra (Vairya)*** – v pozdějších textech strážce kovu, ve starších spojení s Vohu Manah.
- ***(Spenta) Armaiti*** – „tvořivý soulad“, později „svatý zápal“
- ***Haurvatāt*** - „celistvost“, „dokonalost“, v pozdějších textech Avesty spojená s vodou, blahobytem a zdravím.
- ***Ameretāt*** - „nesmrtelnost“

části jmen v závorkách (adjektiva) se ne vždy vyskytovaly v Gáthách a nejstarších částech Avesty, později však se staly nedílnou součástí jména.

Ahura Mazda a jeho průvodci

Další skupinou byly jazaty (Yazata) – doslova „hodný úcty a uctívání“. Jednalo se o dobré síly pod Ahurou Mazdou, největším z jazatů. Patří sem i některé léčivé rostliny, prvotní stvoření, duchové *fravashi* (osobní duch, něco jako *genius*, měli jej všichni – živí, mrtví i nenarození) a některé modlitby.

V mladší Avestě hlavní skupinou byli Ahurové – triáda ahurů (ve védách asura vs déva), bytostí, kteří bojovali proti dévům. V Indii termíny *asura* a *déva* označovaly dvě téměř rovnocené síly stojící proti sobě. Dévové byli bozi, asurové byli anti-dévové, tedy něco jako démoni. V zoroastrismu to bylo naopak. Zarathuštra a po něm každý věřící ve vyznání víry odmítl dévy (démony, falešné bohy, zlo), a označil se za následovníka Ahury Mazdy. Ahurové tedy byli dobří bozi.
Tato skupina čítala nejvyššího Ahuru Mazdu, dále Mithru a Apam Napat.

Ahurové

Apam Napat byla významnou postavou indoíránského pantheonu. V Rigvédě to bylo božstvo „dítě vod“, kterému je věnován jediný hymnus (II, 35). V Rigvédě se později stalo jeho jméno jedním z epithet boha Agniho. V Avestě jeho jméno znamená „oheň na vodě“, také vystupoval jako stvořitel světa.

Mithra je božstvem světla, přísah, úmluv a smluv. Dále má roli vševidoucího soudce a strážce pravdy a ochránce dobytka. Mithra vystupuje už v Jasně, ale není přímo jmenován v Gáthách, připsaných Zarathuštrovi. Dále je mu věnovaný 10. jašt.

Ahura Mazda je nejvyšší bytost a bůh zoroastrismu. Je mu věnovaný 1. jašt, ale vyskytuje se samozřejmě napříč celou Avestou. Jeho pravým opakem, zlým dvojčetem je zlovolný ničící duch ***Angra Mainyu*** (Ahriman).

Ukázky z Avesty – Gáthy – I (Jasna 28-34, zde jen 28, 1-7/11)

28. 1 S rukama k poctě vzhůru rozpřaženýma chci při oběti skrze Řád prosit nejprve všechny, kdo náležejí jemu, pomocníkovi, svatému duchu, abys, ó Mazdo, vyslechl moudrost Dobrého smýšlení a také Duši krávy.

28. 2 Obcházet chci tebe, Mazdo Ahuro, i Dobré smýšlení. Dejte mně podle Řádu blažené dary obou světů, tělesného i duchovního, jimiž člověk může zjednat blaženost svým věrným.

28. 3 Já vás chci vzývat novým zpěvem, tebe, ó Řáde, i Dobré smýšlení a Mazdu Ahuru, vás, pro něž nepomíjející moc rozmnožuje Ármaiti. Sem ke mně přijďte na pomoc, když volám!

28. 4 Jsem pamětliv chvalozpěvu na duši s dobrým smýšlením a blažených odměn za obětní úkony, vědom jsem si Ahury Mazdy. Pokud mohu a jsem s to, hledám toužebně Řád.

28. 5 Zda jako vědoucí spatřím tě, ó Řáde, a Dobré smýšlení, zda spatřím cestu k Ahurovi v poslušnosti k přesilnému Mazdovi, jenž je nejmocnějším tímto posvátným výrokem: „Odvracejme stvůry jazykem!“

28. 6 Přijď s Dobrým smýšlením, dej spolu s Řádem, ó Mazdo, pravdivými svými výroky Zarathuštrovi trvalý dar mocné pomovi a nám, ó Ahuro, abychom s ní přemohli protivníkovy nepřátelské činy!

28. 7 Dej, ó Řáde, ten blahý úděl, blažené dary Dobrého smýšlení! Dej ty, ó Ármaiti, sílu Vištáspovi i mně! Dej, ó Mazdo, a nařiď posvátným výrokem, abychom naslouchali vašim blahým příkazům!

Ukázky z Avesty – 10. jašt - 0-5

K uspokojení Ahury Mazdy, k přemožení Anry Mainjua... Modlím se Ašem: Řád jest nejlepší dobro... Jako ctitel Mazdův... chci složit slib víry...

Mithru, pána širých pastvin, a Rámana skýtajícího dobrou pastvu chceme k jejich uspokojení ctít a velebit a uspokojit a chválit. „Jako nejlepší pán," ať mi řekne zaotar. „Zarathuštra je nejlepším soudcem podle svatého práva," ať řekne znalý věřící.

Řekl Ahura Mazda Spitamovci Zarathuštrovi: „Když jsem stvořil, Spitamovče, Mithru, pána širých pastvin, stvořil jsem jej hodným úcty a hodným velebení na stejné úrovni s sebou, Ahurou Mazdou.

Ničí celou zemi padouch, který porušuje smlouvy, Spitamovče, jako oněch sto obtížených hříchem kajadha, jako vrah pravověrného. Smlouvu neporušuj, Spitamovče, ani tu ne, kterou jsi uzavřel s nevěřícím, ani tu, kterou jsi uzavřel s pravověrným, vždyť smlouva platí pro oba, pro pohana i pro pravověrného. Těm, kdo neporušují smlouvy, dává pán širých pastvin Mithra majetek v rychlých koních. Přímou cestu dává Átar Mazdy Ahury těm, kdo neporušují smlouvy, zdatné potomstvo dávají dobré, silné, svaté fravaše pravověrných těm, kdo neporušují smlouvy.

Pro jeho skvělost a nádheru chci ho velebit hlasitou modlitbou a úlitbami, ***pána širých pastvin Mithru.***

Uctíváme ***pána širých pastvin Mithru****, který dává árijským zemím mírové bydlení, dobré bydlení.*

Ať k nám přijde ku pomoci, ať nám přijde dát prostor, ať k nám přijde k podpoře, ať k nám přijde pro smilování, ať k nám přijde k vyléčení, ať k nám přijde k vítězství, ať nám přijde dát blaho, ať nám přijde poskytnout nejvyšší oprávnění, silný koldokola, vítězný, on, jenž má být uctíván a veleben, nikdy nepodvedený, pro celý hmotný svět, ***Mithra, pán širých pastvin****.*

Ukázky z Avesty – 10. jašt – ukázka angl. překladu

0. May Ahura Mazda be rejoiced!....

Ashem Vohu: Holiness is the best of all good....

I confess myself a worshipper of Mazda, a follower of Zarathushtra, one who hates the Daevas, and obeys the laws of Ahura;

For sacrifice, prayer, propitiation, and glorification unto [Havani], the holy and master of holiness....

Unto Mithra, the lord of wide pastures, who has a thousand ears, ten thousand eyes, a Yazata invoked by his own name, and unto Rama Hvastra, Be propitiation, with sacrifice, prayer, propitiation, and glorification.

Yatha ahu vairyo: The will of the Lord is the law of holiness....

I.

1. Ahura Mazda spake unto Spitama Zarathushtra, saying: 'Verily, when I created Mithra, the lord of wide pastures, O Spitama! I created him as worthy of sacrifice, as worthy of prayer as myself, Ahura Mazda.

2. 'The ruffian who lies unto Mithra brings death unto the whole country, injuring as much the faithful world as a hundred evil-doers could do. Break not the contract, O Spitama! neither the one that thou hadst entered into with one of the unfaithful, nor the one that thou hadst entered into with one of the faithful who is one of thy own faith. For Mithra stands for both the faithful and the unfaithful.

3. 'Mithra, the lord of wide pastures, gives swiftness to the horses of those who lie not unto Mithra. 'Fire, the son of Ahura Mazda, gives the straightest way to those who lie not unto Mithra. 'The good, strong, beneficent Fravashis of the faithful give a virtuous offspring to those who lie not unto Mithra.

Ukázky z Avesty – 10. jašt – 6-9, 17-21

Toho silného, mocného jazatu, nejsilnějšího ze všech bytostí stvořených, Mithru, chci uctívat úlitbami, před něho se chci postavit s holdem a úctou, jeho chci slyšitelnou modlitbou a úlitbami uctívat, Mithru, pána širých pastvin. Mithru, majícího širé pastviny, uctíváme mlékem smíšeným s haomou.
Mithru, pána širých pastvin, uctíváme, jeho, který zná správné výroky, výmluvného, tisíciuchého, dobře utvářeného, deset tisíc očí majícího, vysokého, do šíře hlídajícího, silného, beze spánku, stále bdělého.
K němu se modlí mocnáři, když vytrhnou do boje proti krvelačným nepřátelským vojskům, proti nepřátelům, kteří se shromažďují v bitevním šiku mezi bojujícími zeměmi. Která země se k němu dřív pomodlí s myslí uvážlivou a věřící, k té straně se obrátí pán širých pastvin Mithra spolu s vítězným Vátou, spolu s Dámóiš Upamanou. Pro jeho skvělost...

Mithru, pána širých pastvin... stále bdělého, který nemůže být od nikoho oklamán, ani od hospodáře, pána domu, ani od starosty vsi, ani od náčelníka kraje, ani od knížete země. Jestliže ho klame hospodář, pán domu, nebo starosta vsi nebo náčelník kraje nebo kníže země, tu Mithra, rozhněvaný, uražený, jde vpřed, ničí dům a ves a kraj a zemi a hospodáře domů a starosty vsí a náčelníky krajů a knížata zemí a předáky zemí. Na tu stranu vyrazí rozhněvaný, uražený Mithra, kde jest ten, kdo Mithru oklamal, ten, který se toho ani v duchu nenaděje.
A koně těch, kdo Mithru oklamali, se vzpěčují svému břemeni, jezdci. V běhu se podvodníci nehnou z místa, při jízdě neurazí nic, při tahu se nedostanou dopředu. Nazpět letí oštěp, který vrhne Mithrův nepřítel, přes množství zlých magických výroků, kterými se Mithrův nepřítel zašťiťuje. Vítr zanese oštěp, který vrhne Mithrův nepřítel, přes množství zlých magických výroků, jimiž se Mithrův nepřítel zajišťuje. Pro jeho skvělost...

Ukázky z Avesty – 10. jašt – 22-24, 35-41

Mithru, pána širých pastvin... stále bdělého, který, pokud není klamán, z nouze vysvobodí muže, z nebezpečí ho vysvobodí. Kéž nás vysvobodíš z nouze, z nouzí, neoklamaný Mithro! Ty zahrneš strachem o vlastní osobu věrolomníky, a když jsi rozhněván, umíš to, že jim vezmeš sílu z rukou, sílu z nohou, vidění z jejich očí, slyšení z uší. Nezasáhne nikdo dobře naostřeným oštěpem ani mrštěním létajícího šípu toho, komu starostlivě přijde na pomoc Mithra, jenž má deset tisíc zvědů, mocný, vševědoucí, neoklamatelný. Pro jeho skvělost...

Mithru, pána širých pastvin... bdělého, který trestá viny, shromažďuje vojska, vládne tisícerou obratností, panuje jak vševědoucí mocnář, jenž zahajuje bitvu, v bitvě pevně stojí, v bitvě pevně stojící nepřátelské šiky prolamuje. Všechna křídla bojového šiku, který vytáhl do bitvy, jsou ve zmatku, otřesen je střed krvelačného vojska. On to umí: nese jim záhubu a tíseň, odhazuje hlavy věrolomníků, hlavy věrolomníků prchají. Hroutící se obydlí jsou pustošena, příbytky pro pravověrné neobyvatelné, v nichž bydlí věrolomníci a stoupenci Lži, vrazi skutečného pravověrného. Krutě je hnáh cestou zajetí dobytek zvyklý na pastviny, vlečen do úvalů lidí věrolomných, při jejich vozech tam stojí, zalyká se proudem slzí stékajících kolem huby. Také jejich šípy, opatřené orlím peřím, z dobře napjatých luků vylétají, ale míjejí se cíle, když pán širých pastvin Mithra zůstává rozhněván a uražen, ne patřičně uznávaný. Také jejich prakové kameny, které z jejich rukou vyletují, míjejí se cíle, když pán širých pastvin Mithra zůstává rozhněván a uražen, ne patřičně uznávaný. Také jejich dobře vymrštěné dýky, jež jsou házeny dolů na hlavy lidí, míjejí se cíle, když pán širých pastvin Mithra zůstává rozhněván a uražen, ne patřičně uznávaný. Mithra je přihání, Rašnu je odhání, Sraoša uctívající Řád je shání dohromady ze všech stran k ochráncům jazatům. Bitevní šiky vydává záhubě, když on, Mithra, pán širých pastvin, zůstává rozhněvaný a uražený, ne patřičně uznávaný.

Ukázky z Avesty – 10. jašt – 42-43, 53-55, 64-66

Takto mluví lidé k pánovi širých pastvin Mithrovi: „Pane širých pastvin, Mithro! Tihleti odvádějí naše rychlé koně, Mithro, tihleti, kteří mají silné ruce, ničí nás nožem, Mithro!“ Nato je uvrhne Mithra, pán širých pastvin, k zemi, aby jich tloukl padesát stem ran, sto aby tloukl tisícem ran, tisíc aby tloukl deseti tisíci ran, deset tisíc aby jich tloukl stem tisíců ran, protože on, Mithra, pán širých pastvin, jest rozhněvaný a uražený. Pro jeho skvělost... !

Mithru, pána širých pastvin... bdělého, který si občas s rukama roztaženýma Ahurovi Mazdovi takto stýská: „Já jsem dobročinný ochránce všech tvorů, já jsem dobročinný strážce všech tvorů. Lidé mne však neuctívají ustavičně modlitbou, která uvádí mé jméno, jako uctívají jiné jazaty modlitbou, která uvádí jejich jméno. Kdyby mne lidé uctívali modlitbou, která mne jmenuje, odešel bych na nějakou dobu k lidem, kteří mají Řád. Opustil bych vlastní zářivý život nesmrtelného, abych přišel.“

Mithru, pána širých pastvin... bdělého, v jehož duši jest velká mocná záruka pro krásné náboženství, jež se do daleka šíří, podle kteréžto záruky zárodky náboženství směřují do všech sedmi světadílů, Mithru, který je rychlý mezi rychlými, věrný mezi věrnými, statečný mezi statečnými, výmluvný mezi výmluvnými, který skýtá plnost, který skýtá nadbytek, který skýtá stáda, který skýtá vládu, který skýtá život, který skýtá blaženost, který skýtá držení nejvyššího práva, kterého provází dobrá Aši a na rychlém voze jedoucí Párendi a silná Mužná statečnost a silná Svatá sláva kaviů a silný nepomíjející vzduchový prostor a silný Dámoiš Upamana a silné fravaše pravověrných a ten, jenž sdílí místo a čas s mnoha pravověrnými Mazdovými ctiteli. Pro jeho skvělost...

Kult Mithry

V ukázkách jsme viděli posun Mithry k válečným kompetencím, které později uvidíme v římském mithraismu, kde je Mithra oblíbený především u římských vojáků. V Achajmenovské Persii prošel kult Mithry dalším vývojem. Nápis Artaxerxa III. zmiňuje již jen Ahuru Mazdu a Mithru. Dvojice Ahura Mazda-Mithra odpovídá ručiteli královské moci Mesoromasdovi, na kterého se Perští králové odvolávali, že jim svěřil královskou moc. Jako ochranné božstvo krále a ochránce královské moci je úzce spojován s Ahurou Mazdou. Mithrovi je také dán svátek Mihragán (Mithrakána), kdy král obětoval Mithrovi. Quintus Curtius Rufus zmiňuje modlitbu krále Dareia III. ke Slunci, Mithrovi a věčnému posvátnému ohni před bitvou u Issu proti Alexandrovi Velikému. Po pádu Perské říše je mnoho aristokratů a panovníků na předním východě íránského či médsko-íránského původu a jsou věrni náboženství svých předků. Je doloženo, že králové Pontu a Parthské říše byli nositeli jména Mithradatés (daný Mithrou), počínají vládou Mithradata I. Velikého, v jehož době se předpokládá sepsání 10. jaštu. V době helénistické se kult Mithry šířil od Pontu Euxinu po Parthii.

Kult Mithry

Do Říma mohl kult Mithry v přechodové podobě přijít poprvé v 1. stol. př. n. l., poté, co Gnaeus Pompeius Magnus porazil a zotročil piráty, kteří uctívali Mithru. Evropa jinak znala Zarathuštru a jeho náboženství, včetně Mithry, v různých útržkovitých zmínkách u řeckých autorů. Římský mithraismus, který budeme probírat příště, je záležitostí doby od konce 1. stol. n. l. až do konce 4. století.